

II.

Sárosmegyei kirándulásom.

(Némethől Siegmeth Károly után R. A.-tól.)

A szíves olvasó bosszantására irányuló régi jó szokásaim egyikéről ezúttal lemondva, az utazás céljáról — bevezetésül — elmefuttatást nem kívánok írni. Erre nézve legyen elég, annyit kijelentem, hogy az utazás megtörtént, és ennek bizonyosságául meg lett írva ezen a nyájas olvasó türelmét próbára tevő értekezés.

De jelzett föltevésemhez híven hagyjuk el a bevezetést és teremjünk hirtelen Felső-Magyarhon Eporiumában Kassán, innen meg folytassuk utunkat a Hernád szép völgyén keresztül Abosra, honnan a Kassa-Oderbergi vaspályamellékvonalán Sárosmegye székhelyére, Eperjesre, könnyen eljutunk.

Eperjes a Tarcza és Szekcső összefolyásánál, kelet felé egy a kitáguló völgybe benyúló keskeny hegyhátra támaszkodva fekszik.

A város közvetlen környéke iszaplerakodásból áll, mely azonban nyugat és éjszak felé egy kelet felől nyugati irányban vonuló széles pásztaúj homoköképlet (felső eocen-flis) által körítettik; kelet felé az éjszakraól dél felé húzódó keskeny szallagú harmadkori réteg lép föl, mely éjszak felé egész Kapi vidékéig terjeszkedik ki. Kapitól nyugatra Finta mellett az agyag bukkan föl, sekély barnaszén teleptől kísérve.

A kelet felé elterülő hegyek az egészen Tokajig kőkönnyöklő trachytvonulathoz tartoznak. Ennek legszélsőbb éjszaki előőrését a Muricsa (Moglód) orma képezi az azt megkoronázó Kapivár romjaival. Ezen kőzetvonulatnak legdélib pontja a Tokaji-hegy, melyet igen természetesen inkább bora, mint trachytja tett híressé.

Sárosmegye székhelye Eperjes, szab. kir. város; van benne 965 ház 11.000 lakossal. Van itt egy kir. kath. főgymnasium és egy evangélikus collegium; nem

különben itt székel a több megyére kiterjeszkedő görög-katolikus püspökség is. Maga a város barátságos benyomást tesz, különösen az igen tisztán tartott piac és a rajta levő goth ízlésben épült róm. kath. székesegyház (Dom). Ennek alapja a XIV. vagy XV. században lett lerakva. *)

Eperjes építési modora, különösen a gyakran látható csinos fődél és erkély a régi német városokra emlékeztet.

Eperjes minden esetre igen régi város, úgy hogy alapítása a mondák korába megy vissza.

A város eredete a XII. századba esik, midőn t. i. II. Géza a kivándorlott szászokat telepíté e vidékre. Ezek nagyobb része Eperjesen telepedett meg. Hogy Eperjes már 1247-ben népes helység volt, eléggé bizonyítja egy IV. Béla által kiadott s Bártfa városa levéltárában őrzött oklevél, mely által Eperjes azon lakói, kik lakhelyüket a karmelita-kolostor károsításával tágták, törvényes korlátaik közé utasítottak.

Eperjes közvetlen közelében fekszik a sóbányáiról híres Soóvár, mely évenként 100.000—150.000 vámmázsa főtt sót termel. A korábbi időkben, még pedig a XVI. század végétől kezdve egész 1752 évi februárhó 21-ig a sót bányászatilag nyerék, azonban ekkor a betört víz az összes bányákat elrászotván, azóta a sóvíz elpárologtatása által nyerik a sót.

A sóvíz fajsulya 1.2, sótartalma ellenben 14° C. mellett 26.4^o/_o-ra rúg. Soóvártól keletre van a hasonló nevű várrom, melynek alapítása az 1288 évre vihető vissza.

Eperjestől egy órányira nyugati irányban szép erdőlepte völgyben fekszik a Czeméthei-fürdő vastartalmú, saványú vízzel.

És most — a reggeli üde levegőt élvezendők, 7 órakor induljunk el Eperjesről Bártfa felé.

Elhagyván a Tábor-hegy hágóját, mihelyt a Szekeső-patakot átléptük, azonnal egy völgy kitágulásánál találjuk magunkat. Az országtúttól jobbra Kellemes faluját pillantjuk meg, majd Alsó-Sebesen áthaladva, éjszak-nyugatra egy dombors mögül egy sátoralakú oromról Sárosvár romjai tekintenek le.

*) Legközelebb Eperjes Monographiája Lasztókay László tanártól fog megjelenni, a mire a szerző engedelmével már most bátorodom a figyelmet felébreszteni.

Lebilincselő, a szemet gyöngyörködtető tájképet tár fel ezután a Muricsa-hegy a hozzá tartozó Moglóddal, mely hátán Kapivár romjait hordja.

Egy órai utazás után elértük Kapit. A romokat közelről vehettük szemügyre.

Kapivárt egy igen magas szirt csúcsára még a rómaik építék s végvár gyanánt szolgált a beütő szarmaták ellen. A római birodalom hanyatlásával a szlávok birtokába jutott, kiktől Klinika nevét nyerte. Árpád honfoglalásával Tuhutum fia, Moglód, hatalmába esvén, egyszersmind annak nevét is vette föl. 1300-ban a Moglód-nemzetség kihaltával ezen vár a királyi ügyészre szállott.

1312-ban ostrom útján Róbert Károly birtokában jutván a vár, leromboltatott.

1350-ban I. Lajos király a moglódi uradalmat Moglódvár romjaival együtt egykori nevelőjének, Szaploneczai Poháros Péternek, adományozta, de a romban heverő vár újbóli fölépítését meg nem engedte.

1410-ben Zsigmond király Poháros Osvát magvaszakadtával a moglódi uradalmat az ahhoz tartozó birtokokkal együtt Kapy András, kamarai grófnak, adta cserébe más megyékben fekvő birtokaiért. Azon időtől fogva mind a vár, mind az alatta fekvő helység Kapi-várnak s falunak neveztetik. Ekkor — tehát 98 évi romban heverése után — a vár ismét fölépült, két toronnyal megnagyobbított, és egy magas bástyával ellátott, melyeknek dűledékei ma is láthatók.

A későbbi századokban azon vár még számtalanszor volt a sors és háború szeszélyeinek színhelye, míg végre utolsó szerepét 1709-ben juliushó 9-én játszotta le. Ekkor ugyanis II. Rákóczy Ferencz vezére, Telekessy, kemény ostrom után Úsz Bálint, I. Kapy Gábor vezére, hősi védelme daczára bevette és felgyújtatta.

1712-ben Gergelaky Éva, Kapy Gábor özvegye, újra fölépítette a várat, azonban hasztalanul; mert az 1715 évi országgyűlés czikkelyei értelmében a többi magyarhoni várakkal együtt megsemmisítésre lett kárhoztatva, és azt saját úrnője volt kénytelen elhamvasztani s a völgyben alant fekvő kapifalvi kastélyából könnyes szemekkel nézni annak elenyészését.

Azóta Kapivár romban hever és ma is magasan felnyúló bástyája, mint a régi hűbéri viszonyok tetűnt hatalmának jelvénye, tekint az allatta elterülő vidékre.

Kapi felett utunkkal a Zemplénmegyéből vezető út egyesül. E közben a távolról kinyúló Muricsa-hegyet megkerülvén, a nevezett rom keleti és éjszaki oldalának megtekintése után Töltszékre érkezünk. — Itt a nyugatról kelet felé húzódó kárpáti homokkő keskeny pásztyájának végnyúlványát lépjük át. Ez a falútól jobbra fekvő dombon egészen a fölszínre tör, — egyuttal magunk előtt látjuk a szabályosan kúpalakú Vinicza-hegyet kimagaslani.

Töltszék mögött a Szekeső völgye már keskenyebbé válik. Innen Demétén áthaladván, két órai hajtás után elérjük Raszlaviczát.

Itt az út fáradalmainak kipihenését úgy lovaink mint mi óhajtván, a tiszta vendéglő hívogató külsejének ellent nem tudván mondani, étkezés és pihenés végett egy órai szünetelésre határoztuk magunkat. Ennek leteltével utunkat éjszaki irányban a Szekeső völgyén fölfelé összefüggőn erdős lejtők között haladva, a váltakozó rétek és művelt földek mellett folytatjuk. E tájon számos ásványolajat (kőolajat) szállító gácsországi járművel találkozunk.

Eredetien néztek ezek ki, midőn lefelé haladtukban kereket kötöttek.

A fuvaros ugyanis a hátulsó kerékpár alatt függő és emeltyűként működő rúdra kapaszkodik. Ez által ezen fékfa a kerekekhez dörzsvölödvén a gyorsabb haladást gátolja. Ez valóban kezdetleges fékkészülék.

A Raszlaviczától Bártfáig két órát igénybe vevő úton levő Janó, Bérczallja, Lófalú és Klyusócz nevű helységekben semmi megemlítésre méltó nevezettség nem lévén, megnyugtatta hajthatunk a Bártfa előtt levő fedett hídon keresztül Bártfa városába.

Bártfa a Toplya folyónak, melybe itt torkollik a Bresznik- és Lukavicza-patak, egy völgytágulatában fekszik. Bártfa körül és az alább megemlítendő körzetben általában a felső eocen-képlet van képviselve, a Toplya-völgyben ellenben az amphibolit-palának részben előfordulásával torlasz-kavics (diluviális).

A környéket erdő- és réthorította halmos táj kepezi. A város maga ódonszerű. Az idei húsvéti tűzvészről fölötte sokat szenvedett. A rombolásnak nyomai mindenütt látszanak ugyan még, mindazáltal a házak újbóli fölépítésén ma már erélyesen dolgoznak; úgy látszik, hogy a tűz itt is mint a város egyedüli szépítő bizottsága működött.

Bártfa városának az idő szerint 5403 lakosa van; fénykora már mindenesetre elmúlt és ujjonni felvirágzása alig remélhető, mert nincsen egyáltalában kilátása arra, hogy vasuti összeköttetésbe jusson.

Bártfa egyike Felső-Magyarhon legrégebb városainak; — alapítási ideje a XII. századba esik. Azon erdőben ugyanis a mai Bártfa helyén egy cistercita apátság alapított, mely körül aztán lassan telepítvény keletkezett.

A megtelepülhetés érdekében a sűrű őserdőnek a fejszével (bárdal) meg kellett ritkíttatnia, — innen ered neve, habár mások a Barátfalva nevéől származtatják azt le.

Az első telepítvényt azonban a tatárok később teljesen feldúlták és csak 1312-ben lett Róbert Károly új alapítója Bártfának, mennyiben az őt Olaszhonból Magyarországra kísérő lovagok egyikének, a római származású Lőrincznek adományta Bártfát, ellátván egyszermind a város újra építésére jogosító szabadalommal is.

Az történeti adatok további felsorolása czélom nem lévén, az érdeklődőknek Potemkin Ödön Monographiáját *) ajánlom figyelmébe. Bártfa városa leírásánál a két legkiválóbb épületre kell szorítkoznom.

Ezek elseje az Egyedről nevezett egyház, másika pedig a városháza.

A egyház állítólag részben a cisterciták régi temploma maradékából áll, és e szerint a XIII. századból származik. Régi goth izlésben épült méreteiben azonban összhangzat nincs, és már az első pillanatra tűnik szimbe hogy az egyes részek különféle korszak alkotásai.

Az templom belsejében a többi között egy faragványokból álló oltár látható, mely állítólag a XVI. századból és pedig Stousz Vida szobrásztól származik, — továbbá néhány, czimerekkel díszített gyóntató szék. Legnevezetesebb a gyönyörűen kiállított szentségtartófülke. E mű a XV. századból ered.

Serédy Görög síremléke egy vörös márványból készült ember-nagyságú lovagat ábrázol. Ez tulajdonképen egy ravatalnak tartózkát képezte, melyet neje, Buczynszki Katalin-emeltetett. **)

Az érintett tűzvész a templomot tetemesen megron,

*) Sárosvármegye leírása.

**) Lásd Janota Jenő „Historisch-topographische Skizze des Bades Bartfeld“ stb. című művét.

gálván, egyelőre ideiglenes fedélzettel lett ellátva. Fösötte kívánatos, hogy ez csakugyan ideiglenes legyen és valahogy véglegessé ne váljék. A falazatok szintén beható javítást igényelnek, ha ezen műremeket a bomladoszás veszélyétől megóvni valóban óhajtják.

A templommal átellenében van a szabadon álló városháza. Ezen építmény a XVI. századból való.

A lépcsőházban Lőrincznek, a város alapítójának, fából faragott s vaslemezzel bevont életnagyságú szobra van elhelyezve. A tanácstermen keresztül az igen gazdag levéltárba jutunk.

Ennek ajtaján igen mesterséges zár van. A levéltár igen becses régi okiratokat tartalmaz, melyek legidősbike az 1247-ki évből származik.

Vannak itt pápai bullák, királyi oklevelek Béla, Róbert Károly, Zsigmondtól lefelé egész Mária Terézia királynőig, mindannyian eredeti aláírással ellátva, — továbbá pecsétnyomók és Rákóczy többféle rendeletei. Van itt továbbá egy rablóbandától származó fenyegető levél is, mely rendkívül eredeti tollrajzokkal van feldíszítve. Ezek a város által felakasztatott jó madarakat és azok fegyvereit ábrázolják, melyekkel a rablók a várost meglátogatnák, ha még egyszer merészkednék közülök valakit felmagasztaltatni. Mutogatnak itt régi kézijakat, mozsárágyúkat, bajnokzászlókat és hóhérpallosokat, melyek bámulatosan jó karban vannak és a szó teljes értelmében használhatók volnának.

A Rákóczy által a városnak ajándékozott üvegbillikom mellett pompázik ugyanazon serleg, melyből Sándor, orosz czár, 1821-ben a bártfai fürdőben ivott.

A fürdő rendkívüli gyógyhatásának tanuságául egy fahidat mutogatnak, melyet Lesiczky Tamás, lengyel nemes, itt történt teljes felgyógyulása emlékeül saját költségén építtetett 1787-ben.

És most folytassuk utunkat a fürdő felé. Miután a Toplyán átmentünk, a városon kívül mintegy félórányira az úttól balfelé bekanyarodunk, mire egy tülevelű fákkal benőtt mellékvölgy tárul fel előttünk, melyben legott feltaláljuk a bártfai fürdőt.

A bártfai fürdő 310 méternyi magasságban fekszik, egy köröskörül tülevelű erdők által övedzett, éjszakyugatról délkelet felé nyúló erdős völgyben.

A körülfekvő hegy — helyesebben dombláncz — a 890 m. magas Magura-bércztömb nyúlványainak tekintendő.

A völgybe könyöklő ormok kívül megemlítendőnek vélem az éjszakkélet felé kimagasló Osztra Horkát (éles hegy), honnan a kilátás felette érdekes; különösen a zborói romok irányában a panoráma elragadó; említésre méltónak tartom továbbá az éjszaki irányban 893 méterre felnyúló Kamena Horát (köves hegy), és a Zbojniczka Horát (zsivány-hegy), végre nyugatra a Siva Szkalát (szürke sziklát). — A völgyet délnyugatra vagyis a város felé a Jedlovec (fenyves) hegygerince zárja el.

Égalji tekintetben a fürdő elég kedvezően fekszik, a mennyiben egy részről a hőmérsék a forró nyári hónapokban igen mérsékelt, más részről pedig a völgy fekvése által a zord éjszaki szelek ellen védve van. Különben a levegő jobbítására a körülfekvő fenyvesek felette kedvezően hatnak; ezeknek balzsamos illata az egész völgyet elárasztja. Mindenütt találunk erre kárpáti homokkővet, mely egyébként a völgy egész övének uralkodó kőzetét képezi.

Ugyanezen kőzetből bugyognak fel Bártfának ásványos forrásai is, melyek száma igen különbözően közöltetik a szerint, a mint új furatások újabb forrásokot juttattak napfényre, vagy a régiiek bedugultak. Jelenleg Bártfán 12 forrás van, melyek 3 forrás-csoportba osztvák.*)

A legmélyebben fekvő csoport magában foglalja a fő- vagy „István-kutat“, mely a legdúsabb és faoszlopokon nyugvó pavillonnal van befedve.

Az István-kút mellett közvetlenül a „György-kút“ (Andrássy) és a Dr. Bene Ferencz után elnevezett „Ferencz-kút“ van. Ezekből kissé oldalt fekszik Dr. Zelenka emlékére elnevezett „Orvos-kút“, egyszerű fapavillonnal ellátva.

Ugyan ezen forrás-csoportba tartozik a „Töltőgető kút“ is, ebből merítik ugyanis az elszállításra (ivásra) szánt vizet. Ezen forrás a Kéler-féle ház udvarában van.

A középső csoportba 4 forrás tartozik. Ezek közül különösen a „Buzgár“ és a „Fürdő-forrás“ érdemelnek megemlítést. Ezen források fürdők készítésére használatnak.

A felső forrás-csoport végre három ásványos for-

*) „Lásd Dr. Chyzer“: Über die Mineralquellen des Sároser Comitates (Jahrbuch der geologischen Reichsanstalt 1864); Janota és Tarczay műveit.

rást ölel fel. Ezek közül azonban csak a zuhany mellett levő „Csermely-forrás“ van körülkarózva.

Ezen források további leírásába nem kívánok bocsátkozni, miután azok az említett művekben és különösen Dr. Tarczay „Der Kurort Bartfeld“ című munkájában tüzetesen vannak tárgyalva.

A 4 legfontosabb forrás Hauer Károly R. vegyelemzése szerint az alábbi táblában felsorolt vegyi alkotórészeket tartalmazza.

	Főkút	Orvos-kút	Buzgár	Töltő-forrás
Hőmérsék Reaumur szerint	+ 8.08.	+ 7. 6.	+ 8.32	+ 8.
Fajsúly	1.004140	1.004681	1.003060	1.005268
Egy font.-víz tartalma == 7680 szemer	s z e m e r			
Kénsavas káli	0.0699	0.0545	0.0614	0.0714
Chlórkalium	0.4001	0.7687	0.2166	0.2642
Chlórnátrium	5.9090	8.8827	3.0420	6.7607
Jódnátrium	0.0123	0.0161	0.0115	0.0107
Szénsavas nátron . .	16.0842	24.3563	8.2522	17.6617
„ mész	2.9307	3.5627	2.4507	3.3147
„ strontián	0.0161	0.0207	0.0054	0.0161
„ magnesia	0.9032	1.0237	0.8141	1.0399
„ vasoxydul	0.6743	0.2903	0.3771	0.3087
Kovasav	0.1882	0.1689	0.1651	0.1958
Tím föld	0.0967	0.1221	0.1728	0.1789
Félig szabad szénsav .	2.0229	2.2195	1.6489	2.1243
Szabad szénsav . . .	24.6674	23.8932	19.2600	25.3761
Fennebi vegyi alkotórészek nek összege	53.9750	65.3794	36.4838	57.3232

A bártfai források e szerint a muriatikus-alkali (égvényes) savanyú vizek osztályába tartoznak.

A fennebbieken azt kívántam vázolni, hogy mi mindennel ruházta fel az anya-természet a bártfai fürdőt; hátra lenne tehát még, előadni azt, hogy mit tett az ember azok érdekében? — Hangsúlyoznom kell, hogy „tett“; mert hisz újabb időben sajnálatra méltó

szünet látszik beköszönteni, elannyira hogy a javítás iránti törekvés helyett inkább a hanyatlás konstatálható. És ha e tekintetben a fürdő főszemélyisége K. úr interpelláltatik, stereotyp válasza mindig az, hogy az „drága“, sokba kerülne stb.; ennek ellentéte „olcsó“, mit megint mindanyiszor hangoztat, valahányszor az iránt kérdeztetik, hogy mibe kerülnek a fürdők, mennyire rúg fel a gyógyászati díj?

De hogy igazságos legyek, meg kell jegyeznem, hogy a hanyatlásnak legkisebb mérvben okozói a birtokosok, a mennyiben az okok nagyobbára más körülményekben keresendők. Nevezetesen fölötte hátrányos, hogy Bártfának vasútja nincs s hogy arra nem is számíthat! Bármennyire jók is az utak, lennének bárminő kényelmesek a bérkocsik, mindez ma nem számít, mert a világ megszokta a vasutakat, s mindig azokat kívánja, a kocsin való hosszabb utazásokat alkalmatlannak és drágának találván.

A vasút közelségét más fürdők kizsákmányolták, és Bártfának régi vendégeit magukhoz édesgették.

A fürdőnek központját az árnyas fasorok és a virágos ágyakkal díszített sétány képezi. Ezek alsó végén van a fő- és orvos-kút és a kiseded templom.

A sétány vagyis a hivatalosan úgynevezett „gyógy-park“-nak egyik hosszoldalát lakházak és a két városi fürdőház határolják. Ez utóbbiakban 34 fürdő- és 18 lakszoba van elhelyezve; ezeken felül van a fürdőbizottság épülete. A sétálynak felső homlokzatát képező oldala igen barátságosan a kies réten álló Kerndlféle villa által határoltatik. A sétány másik hosszoldalát a magasabban fekvő gyógyterem foglalja el, ehhez egyik oldalról az étterem, a másiktól a kávéház csatlakozik a cukrárszattal együtt. A gyógy- vagy helyesebben tánczterem 16 oszlopon nyugvó kúpolás épületből áll. Itt tartatnak a táncmulatságok. Legnevezetesebb ezek között az „Anna-bál“, mely egyszersmind a fürdő-évadnak tetőpontját jelezi. A sétánytól — az az hogy bocsánat! — a gyógyparktól a gyógyteremhez rozzant lépcső vezet. A gyógyparkban van a zenecsarnok is, honnan naponként kétszer egy az egészséges, mint a beteg vendégekre vidítólag ható zene víg hangjai áradoznak szét.

De nem szabad valamikép megfedkezmem a pajkosabb fürdő-vendégek által élczesen „juhakol“-nak elnevezett bolygó pályáról sem. Erről mindenesetre

annyt meg kell jegyezni, hogy az abban való gyakori le- s felkocsikázás a pálya csekély hossza miatt csak azoknak ajánlható, kik nem szédülnek. Ugyanitt van a fekete tábla is, hol az új vendégeknek megjövetele a korábbi fürdőtársaknak rendszeren 14 nappal megérkezésük után adatik tudtára!

A bártfai fürdőben, mely néhány utcát képez, 40 részint földszinti, részint emeletes ház van. Legszébb és legkényelmesebb lakások az erdősoron és az úri utcán vannak.

Egy főhiában azonban többé-kevésbé mindegyik lakás szenved, — és ez a nedvesség.

Habár ezen bajnak főoka általában a terepviszonyokban rejlik, mindazáltal az némely épületnél a mód feletti vastag falakban is keresendő első sorban.

Ezen bajt némileg az által lehetne enyhíteni, ha a szobák tavasszal legalább kis mértékben szellőztetnének, erre azonban alig lehet remény a mostani szokás mellett, melynélfogva mindaddig, míg a vendég meg nem érkezik, mind az ablakok, mind pedig az ajtók ugyancsak el vannak zárva.

Az előbb leírt parkból különféle utakon az aránylag sokkal pompásabb természetes sétányra, a mindig zöld, balsamos illattól áradozó erdőbe jutunk. — Ezen erdő kárpótol mindazon hiányakért, melyek a fürdőben található és ha valami a vendégek állandó látogatását itt biztosíthatja, úgy az bizonynyal ezen erdő és a források gyógyereje.

Am forduljon el Bártfától a közönség azon része, mely a fürdőket csupán multság és szórakozás végett látogatja; azokra vonzó erejét nem fogja elveszíteni soha, kik a gyógyulást vagy bizonyos időre az erdő magányának zavartalan élvezetét keresik.

A fürdőházak hosszában lassan emelkedő út az erdő szélén levő hideg zuhanyhoz vezet, innen pedig az úri utca mellett az erdő szegélye mentén és azon keresztül kigyózik az úgynevezett „zöld út“.

Ez a fürdőnek jó karban levő legszebb sétányát képezi. Ha ezen és az ennek folytatását képező Mária-úton fölfelé haladunk, egy fokozatosan emelkedő ösvényen érjük el az úgynevezett „édes vagy Anna-forrást“; az itt levő lóczasor pihenőre int. Ezen helyet a néma magány a vendégek legkedveltebb sétahelyévé teszi.

Ha eddig a beteg és egészséges fürdővendégekről beszéltem, most már el nem mulaszthatom, hogy néhány

szót ne szenteljek a kiméletes fürdőrendőrségnek, mely a betegek éjjeli nyugalmanak háborgatására eltűri azt, hogy a társaság „magasabb köreihez“ tartozó némely vendégek egész éjeken át tartó lárma alatt magukat muzsikáltassák!

Én magam több napi ott-tartózkodásom alatt fül-tanúja voltam egy olyan mulatságnak, hol egy nyaraló teraszáról késő éjig szólott a zene, úgy hogy az egész útcza nem is gondolhatott álomra a nagy zaj miatt.

Már fentebb megjegyeztem, hogy Bártfát oly vendégek évről évre kevésbé látogatják, kik a fürdőt szórakozás végett keresik; — ezen körülménynél fogva a valódi betegeket még inkább támogatni kellene és megvédeni az efféle háborgatásoktól.

A fürdő szent szövetkezete jelenlegi alakjában semmi esetre sem képes nagy erélyt kifejteni, mert ez esetben az azt képviselő pandurnak „mintegy 40“ évvel fiatalabbnak kellene lennie.

Egyébként a hibának fölismerése a javulás első lépését képezi, — és ezért neveztem meg a fürdő hiányait. Különbösen igen helyesen lehet itt ezen közmondást alkalmazni „a ki ocsárol, vásárol“; — mert én rövid itt-tartózkodásom daczára ezen fürdőt annyira megkedveltem, hogy annak meglátogatását mindenkinek jó lelkiismerettel tanácsolhatom.

Bártfa megérdemli, hogy az első rendű fürdők sorába lépjen, — tehát csak gyorsan előre!

Leírásom záradékaúl meg kell még említenem, hogy a fürdő keletkezése egész az 1505 esztendőig vihető vissza, mely időben itt már egy kis fürdőház létezett.

Dr. Mihalovits úrnak, a fürdő tevékeny orvosának, társaságában több kellemes napot töltöttem, — kinek barátságos felvilágosító adataiért szíves köszönetemet nem mulaszthatom el nyilvánosan elmondani.

A többi között Zboróra is tettem kirándulást, mi nem csak természeti szépségei, de történeti emlékeinél fogva is sok érdekést nyújt, és ezen felül csak félnapi időt vesz igénybe.

Ezen célunk elérése végett utunkat a Bártfától Gácsország felé vezető vonalon folytatva, csakhamar egy három-oldalú hasáb alakjával bíró emlékkövhöz jutunk. A rajta levő feliratok igazolják, hogy Serédy Gáspár emlékére lett emelve. Keletkezése illetőleg maig is tartotta fenn magát a következő tetszetős monda.

Serédy Gáspár a makoviczai uradalom birtokosa volt s mint ilyen valódi lovaghoz illően folyton tobzódó életet élt, idejét bölcsen felosztotta evés, ivás, vadászat, szerelmi kalandok és alvásra.

Barátja, Rákóczy János, már rég reávetette szemét ezen szép birtokra; azonban minden fáradozása hasztalan volt, mert Serédy Gáspárt az eladásra nem tudta rábírní. Egy alkalommal, midőn vidám poharozás közben a billikom körben járt, Serédy mámoros kedvében elejtette a szót, hogy a makoviczai uradalmat a várral együtt átadja Rákóczynak azon esetben, ha 16,000 db. egyveretű, ragyogó aranyat egy év lefolyása alatt lefizet. Rákóczy ezen ajánlatot elfogadta, Serédy pedig ez ajánlat beváltásának lehetetlenségéről meg lévén győződve, a legkevésbé sem aggódott. E közben az év lejárt és a kitűzött határnap is elérkezvén, Serédy barátját Rákóczyt még mindig várta. Ezen várakozása közben egyszer jelenti a toronyőr, hogy Rákóczy nagy kísérettel Makovicza vára felé közeledik; ámbár Serédy szíve egyszerre összeszorult, mindazonáltal barátja elé lovagolt, kit azon helyen ért el, hol ma az emlékkő áll. Rákóczy ezen szavakkal üdvözlé: „Itt vannak az aranyak“ és intésére a csatlósak hozták elő az aranyakból álló terhet, hogy Serédy színről-színre meggyőződhessék. Serédy olvasta és újlag olvasta az aranyakat, — vizsgálta a veretet, minden ezer darab után jobban és jobban remegve, — azonban mind hasztalan; az összes 16,000 darabból egyszem hiányzott s mindannyi egyveretűnek bizonyult.

Az öreg szíve a kedvelt várától való megválást nem tudta elviselni és Serédy atyai sasfészke előtt életelenül rogyott össze.

Utunkat folytatva a Bártfával egyidős Hosszúrét nevű falut érjük el. A régi időben itt is volt fürdő, azonban Bártfával a versenyt meg nem állhatván, megszűnt.

A víz alkatrészeit illetőleg Dr. Chyzer fennebb érintett művéből az alábbi táblát vettem ki.

A számok szemereket jelentenek fontonként, 1 font = 7680 szemerral.

Szénsavas	vasoxydul	—	—	0.0930
„	mész	—	—	3.7065
„	magnesia	—	—	0.5540
Timföld	—	—	—	0.0920

Kovasav — — — — —	0.3525
Szénsavas nátron — — —	17.0145
Chlórnátrium — — — —	7.3080
Kénsavas nátron — — —	0.0045 ?
Kivont anyagok — — —	0.281
Szénsav — — — — —	36.435 köbhüvelyk.

Ezen forrást jelenleg csak a falu népe használja, mely úgy szólván másféle vizet alig is iszik.

Jobbra a Velki Hradzski-hegy tömbe nyúlik ki mindinkább. Ennek legéjszakibb kúpján pillantjuk meg 460 m. magasságban Makovicza vára kiterjedt romjait, melyek a komlósi patak felé meredeken lehajló erdős lejtőn festőileg néznek ki; az ekként élénk táruul kép báját a gyöngyörű környék még inkább fokozza.

Jobbra a patak által tőlünk elválasztott büszke vár romja, előttünk pedig Zboró mezővárosa a patak mentén elszórt házaival és tisztos kettős várával terül el. A háttérben a Goldovina-hegy széles kúpja látható; mindez együttesen valóban elbájoló szép tájképet nyújt a szemlélőnek. E közben a mezővároskába beérvén, a patak felé kanyarodunk és a romokhoz vezető gyalog sétánkat megkezdjük. Egy erdei úton felfelé haladva, mintegy fél óra múlva a régi vár maradványát érjük el. Fenn a még álló maradványok világosan fölismertetik a több emeletű lakházat, melyhez egy őrtornyokkal ellátott toldaléképület csatlakozik, — továbbá a tornyokkal megerősített földbástyákat. A romokról a kilátás habár korlátolt is, mégis festői. A háttérben fent a Goldovina megett kecsesen emelkedik ki a Magura, lent pedig az erdőkkel koszorúzott halmok lábánál rétek és szántóföldek között kigyózva halad tova a patak, feljebb pedig Komlós helysége látható. E falaknak régi történetük van. A vár eredete az 1241-iki év táján keresendő, midőn IV. Béla király a sajói veszteség után Sárosvárba menekülvén, Tarkó várát Detrik, Makó fiának, az öreg Makónak pedig a mostani makoviczai járást adományozta.

Vajjon létezett-e már akkor a makoviczai vár, háttározottan nem tudhatni; ha nem létezett, azon esetben Makó építette, ha ellenben állott, úgy új nevét Makótól nyerte. Később a vár birtoka az Ónodi Zudarcsaládra ment át. A XVI-ik század elején a vár a Tarczay-családot uralta, míg nem 1548-ban I. Ferdinánd Tarczay Ggörgyöt, mint Zápolya János párthívét, Makovicza várától megfosztá s azt seregei főkapitányá-

nak, Serédy Györgynek, adományozta. 1601-ben Janusius, Ostrogi herceg, mint Serédy Gáspár unokáinak gyámja, Makovicza várát s uradalmát a Rákóczyaknak 80,000 aranyért adta el a szepesi káptalan előtt és, úgy látszik, itt keresendő kapcsa a fennebb említett mondának.

1683-ban ezen vár a királyi seregek által ostromoltatott s daczára Zrínyi Iloná, előbb I. Rákóczy Ferencz, utóbb Tököly Imre neje, hősi ellentállásának végre föltételek mellett a császári seregeknek adatott át, melyek azt felgyújtották és lerombolták.

Később a vár házasság útján Aspremonte gróf birtokába jutott, kinek magvaszakadtával Erdödy grófi család tulajdonába ment át az 1819-ik évben, és ugyanennek birtokát képezi ma is. Ezen ódon dűledékek között egész valómat ábrándos hangulat fogta el, mire önkénytelenül is reávezeti az embert az itteni összes környezet.

Jelen korunk üzelmei vagy éppen a gőzmozdonyok fűtvei itt nem zavarnak minket, — de ki is rajonghatna még különben? Én legalább azon kedélyhangulatban, melyet egy várron látogatása első pillanatban idéz elő bennünk, az élvezetek egyik legkedvesbikét találom; az anyagiság után való hajhászás és kapzsiság ezen korszakában valóban szükséges, ha változatosság kedvéért egy kissé ábrándjainknak engedünk.

Vissza-utazásunkban Zboró mezővárosát meglátogatván, ugyanitt két várkastélyt találunk, melyek közül különösen az Erdödy-féle érdemes a megtekintésre és történelmileg is azért nevezetes azon a kastély udvarán kívül két sorban álló 100 hársfáról, mivel Rákóczy György minden oklevél aláírásánál e szavakat használta „Datum sub centum tiliis.“

A kastély tágas udvarában van az érdekes templom, melyben az Aspremonte-család síremlékei találhatók.

Több templomi szerelvény itt a makoviczai várkápolnából való. Végül megemlítem még, hogy Zboró lakosainak száma 2210-et tesz.

Bártfáról a Toplya térs völgyén keresztül vissza-utazásomhoz fogtam.

Sárpaták helységét a völgyet átszelő úton elhagyván, jobbra egy mellék-völgy tárul föl a benne rejtőző Aranyospatak nevű falúval, melynek patakjában kisebb mennyiségben arany is találtatik.

A jelentéktelen Rokító helységén áthaladván, Tarnóra érünk, hol a Toplya völgyébe a gáboltói völgy szakad be. Ebben több ásványos forrás van, nevezetesen Gáboltó községében egy savanyúvíz-forrás és ezen kívül egy csoda-forrás, mely fölé kápolna van építve. Albert állítólag ennek vizével üdítette magát és azóta a forrás csoda-erejű.

A gáboltói völgyben feljebb már a gácsországi hátság közelében fekszik Czigelka faluja, hol szintén több forrás létezik.

Dr. Chyzer 12 forrást említ, melyek közül 4 jód-tartalmú. Leghíresebb a Lajos-forrás, melynek vize szállítatni is szokott.

A dr. Kovács S. A. által végrehajtott vegyelemzés szerint 16 unciában vagyis 7680 szemerben a szilárd alkatrészek következők:

Kénsavas nátron	— —	0.0967	szemer
Bóranyavas nátron	— —	3.1334	"
Chlórnátrium	— — —	30.3521	"
Jódnátrium	— — —	0.1989	"
Szénsavas nátron	— —	58.7297	"
" mész	— —	0.9131	"
" magnesia	— —	1.2349	"
Phosphorsavas timföld	— —	0.0238	"
Szénsa vasvasoxydul	— —	0.2787	"
Kovasav	— — —	0.3525	"
Szabad szénsav	— —	28.7	köbhüvelyk.

Ha a vaspálya a Tarca-völgy helyett Bártfán keresztül vezetett volna, akkor az Gáboltó völgyét is átszelte s ez által úgy Bártfa, mint Czigelka kiszámíthatatlan lendületnek indult volna; így azonban Czigelkára nézve minden veszve van.

Tarnóról éjszak felé is vezet út a gácsországi Krzy-nica nevű fürdőbe. Ennek vize a bártfaihoz hasonló. Tarnótól kezdve a lakosság már a ruthén elemhez tartozik.

Utunkat folytatva, egy völgytágulathoz érünk, hol a Toplya völgyébe a délről éjszak felé húzódó Kruslo-Boglyárkai völgy szakad be. Itt találjuk a Anhalt-Dessau hercegi, Máriavölgy nevű vasgyárat, mely azonban sokkal félre esőbb, sem hogy nevezetesebb forgalomra tudna szert tenni vasának kitűnő minősége daczára.

A magas kohó a legközelebbi faluban, Gerlahon van, a helység megett fekszik a mühlthali hengerde,

mely kisebbszerű henger-préssel van ellátva rúd-, lapos és gömbölyű vas készítésére.

A Tolpya völgye itt föltűnő kanyarulattal délre fordul, Lukótól kezdve mindinkább összeszorúl, a lejtők meredélyekké válnak és a patak tekervényesebb lesz.

E közben egy rakás kezdetleges készülékű fűrészgépre bukkanunk, melyeket a Tolpya vidáman tova-iramló hajjai hajtának. Úgy látszik, hogy itt a víz-erőnek épen nincsenek szükében, mert a felülcsapó kerekeket gyakran alsó részükön a vízben látjuk elmerülni; mindezek oly fura szerkezetűek, hogy a becsületes gépész-mérnököt láttukra föltétlenül görcsök környékeznék.

Livó előtt a völgy nyugatnak kanyarodik és az eddig egészen jó út többé ezen jelzöt meg nem érdemli, úgy hogy helyesebbnek találjuk a szekéről való leszállást és az útnak árnyas ösvényen folytatását.

Három és fél órai utazás után Bártfától érjük el a Livó-hutai telepítvényt, hol egy üveg-huta van és hol én ma éjjeli tanyámat kívánom felütni.

Livó-huta a Toplyának egy erdőlepte szük völgyében fekszik, mely itt éles kanyarulatot képez dél felé. A Toplya tiszta vize sziklatömbökön át gyöngyözve fut alá, itt-ott kisebb vízeséseket képezve, melyek láttára majd kísértetbe esik az ember az iránt, vajjon ne használja-e legazonnal ezen természetes zuhanyokat.

Ehhez járúl a sziklatömbök és zord fenyvesekből álló regényes környék; mindez összpontosítólag egyesítve lekötő kedves képet alkot. A telepítvény és üveg-huta a Forgách-család egy érdemes tagjának alkotása s mintegy 100 évvel azelőtt alapítottatott, midőn is a munkások Csehországból hozattak.

Idővel a vidék lakosságának nyelvét és viseletét annyira elsajátította ezen telepítvény, hogy már csak kevesen vannak olyanok, kik a német nyelvet beszélnek.

Ebéd után, melynél a Tolpya becses termékeinek egyike, az ízletes pisztráng, sem hiányzott, vendégszerető házigazdánk, Kuhinka Géza úr, társaságában meglátogattam az üveghutát, hol a munkások épen el voltak foglalva, hogy a felolvasztott üvegtömegből fűvás által tábla-üveget, palaczkokat, korsókat és egyebeket alkossanak.

A biztosság, melylyel ezen nép munkáját kezeli, valóban bámulatra méltó.

Egy suhancz épen a felolvasztott izzó tömegnek a pipaszárra való (átlyukasztott üvegfüvő-bot) tekergetésé-

vel foglalkozott, mit elkészítvén az illető munkásnak, rendesen apjának szokott átadni. Ez az idomtalan üvegtömegeket ide- s tova-forgatás közben körte-alakú tömeggé fújja föl, azután a kemence nyílásához tartja, hogy megfelelően fölhevítesék; ennek megtörténtével teljes erejével addig fújja a szárat, míg egy palaczk-alakú üveg nem képződik.

Ezen műtét után az üveg fenéke körül karczolás-szerű vonal huzatván, a fenék, miután az a kemence szájához tartatott, kihullik. Szintén így történik a felső rész elválasztása is. Ennek megtörténtével a leírt módon elkészült üres, alsó és felső részén nyílt henger félre tétetik a célból, hogy későbbben hosszában felső lapján kettényesetvén, egy vaslemezre illesztve, a kemenczébe tétessék, hol kigöngyöltődik, illetőleg kisimúl, és az ezen műtéttel elkészült tábla-üveg ellöttünk van. Az avatatlanok előtt megfoghatatlan az, hogy a munkások az ide- s tova-forgatás, az üvegnek a kemence keskeny nyílásába való betétele, majd kivétele közben el nem törnek azt, mi annál feltűnőbb, mert a kemence izzó tüze által a munkásokat elvakítottaknak hiszi. Mindazáltal minden a legbiztosabban történik, mit csakis a gyermekkortól való folytonos gyakorlás által lehet elérni.

A munkások egy másik része az üvegtömegnek famintázatokba való fúvásával foglalkozik, és palaczkokat, poharakat s más efféléket készít. Egy másik üveg-fúvó, midőn munkája javában folyik, egész kedélyességgel hirtelen egy botocska az izzó üvegtömegbe mártván, a rajtamaradt tüzes anyaggal — megnedvesítvén kezét — megérinti; ezt látva, fel akartam hozni, hogy ilyen hajmeresztő mesterfogással mégis csak felhagyhatnának; házi urunk azonban mosolyogva előzött meg aggályom kifejezésében és megmagyarázta, hogy ily módon szokták a kézbe ment szálkát kihúzni, ugyanis a száлка az izzó tömeghez ragad és a gyors elrántás által a testből eltávolíttatik.

Az üveg-huta kiegészítésére egy kvareztörésre szolgáló zúzda és malom, valamint a köszörlő műhely szolgál, a fa szintén egy e célra készített fűrészgépen apríttatik.

Az egész gyár Kuhinka Géza, jelenlegi bérlő úr vezetése alatt áll, a munka jól folyik, kitűnő termékei azonban nagyobb kelendőséget érdemelnek, mert az

üveg finomsága és fehérsége semmi kívánni valót nem hagy.

Kuhinka úr ezen vadont elég lakályossá tette, különösen pedig az erdőt alakította át nagyszerű természetes parkká.

A fenyvesek hűvös árnyában puha mohágyon magam is hatalmas déli pihenőt tartottam és az erdei magány élvezében kedvem szerint kéjelegtem.

„Erdei magány“!

Ábrándozásom mindinkább álomszerűvé vált, s én csendesen elszenderedtem, ugyan azt tevé mellettem, Fordíts, Kuhinka úr kutyája. Egyszerre csak felébreszt édes szunnyadásomból háló társam ugatása.

Az ugatás ártatlan természetű volt, Kuhinka barátom közeledtét jelenté.

E közben a bizalmas beszélgetések egészen feledték velünk, hogy alkonyodik, pedig itt az ideje, hogy induljunk vissza felé.

Isten veled, te bájos „erdei magány“!

Tekintsünk még egyszer az üveghutába, mely most színekben sokkal szebb képet tár elénk, a tágas ür egészen homályba van burkolva; a felolvadt izzó üveg-tömeg sustorog a kemenczékben; piros fénytől mesésen megvilágítva, némán végzik az üvegfúvok munkájukat.

Másnap reggeli 8 óra után gyaloglásomat a Livóhutai telepen keresztül a Toplya völgyében tovább folytatám.

A völgy mindinkább összeszorúl, míg végre hegyzuggá válik, hol már csak keskeny ösvény vezet tovább, mely a Toplya-patakot elhagyva, a hegylejtőn halad felfelé.

A pompás hegyi rétek a légkört kellemes hűvös-ségűvé varázsolván, a sétát hatékonyan megkönnyítik.

Egy órai járás után a rétet képző Forgácska-szorost érjük el. Innen a kilátás a távolba nagyszerű.

Nyugat és délnyugat felé a szem két völgynek tekervényes kanyarulatait látja, melyek egy vízválasztó által vannak egymástól elkülönítve. A nagyobb és tágasabb a Tarcza völgye, melynek vizei habjaikat a Tiszába s onnan a Fekete-tengerbe öntik, míg ellenben a Lubotini-völgy patakjai a Poprádba ömlenek, tehát a Dunajec és Visztulával egyesülve, a Keleti-tengerbe szakadnak. Itt előttünk a Fekete- és Keleti-tenger vízválasztóinak egy része terül el, mely helyzeténél fogva a

Rcho, Denyauka, Olisavszka stb. nevű hegyek által képeztetik.

A Tarcza-völgy hosszában vontúl el az Eperjes-Tarnovi vaspálya, mely Kriványnál kezdődő emelkedésében átlépi a vízválásztót és a Lubotini-völgyben útját folytatja.

A péch-ujfalvi és héthársi állomások, valamint az őrházak tisztán fölismerhetők, nem különben Tarkóvár romjai is.

A háttérben előttünk többszörös sorban a Kárpátok erdő-borította hegységének csúcsai és bérczlánczai húzódnak el.

Már inkább dél felé szemünket a tökéletesen kúpidomú Csarni Vrch (fekete csúcs) köti le; hátul pedig az újvári romok meredeznek, míg a távol kékjében délen Sárosvár büszke romjain akad meg kalandozó tekintetünk.

A bennünket környező tájkép itt valóban elragadó és habár ebből különösen kimagasló csúcsok hiányoznak is, mindazáltal a hegycsoportok gyönyörű részletekben mégis valóban gazdagok.

Keleten az 1098m magas Szoliszko és a Javorina uralkodik, éjszakon ellenben az 1141 m. kiemelkedő Mincsol és a Dvoriszka őrködik.

A szép tájékban való gyönyörködésünk közben, miután ki is pihentük magunkat, utunkat lassan egy messze kinyúló nyergen folytatjuk lefelé, mi közben az ez által képezett két völgybe tévedez tekintetünk, s olykor-olykor a jobbra és balra meredeken lehajló lejtőkön megakad. Ezen völgyek egyikét Oleniko völgyének nevezik, mely barátságos hegyi rétekkel bővölködik. Ezen gerincz élén egy egészen jó karban lévő út vezet tova, melyet későbbben elhagyván, jobbra bekanyarodunk, és Livó-hutától számított két órai gyaloglás után érjük el Péch-Újvár romjait.

A homok-kőből álló meredek hegyről komoran tekint le az egykori várnak csekély dűledéke az ide behatoló közmívelődésre, mely vasúti hálózat képében annak szálaít egész idáig fonta, erre különben a világtól annyira elszigetelt vidékre. Természetes, hogy e vidék még mindig elszigetelt, mert pásztorokon kívül vajmi kevés vándor látogatja meg e tisztos romokat.

Péch-Újvár vagy Henighvára valószínűleg a XI. században épült, melytől e megye nevét nyerte, s azt csak az 1400-ik évben cserélte föl Sáros nevével. Hite-

les történeti adatok csak az 1209 évig vihetők vissza, midőn II. Endre király Újvár birtokosának, Ráskay Demeternek, megengedé, hogy a vár fenntartására vámot szedhessen.

Az 1370-ik évben a vár a Perényi-család birtokába jutott, melynek néhány tagja később nem átallotta a rabló mesterséget űzve, az utasokat fosztogatni annyira, hogy Mátyás király 1453-ban szükségesnek találta a szebenieket oda utasítani, hogy Lábatlan Andrásnak Újvár és Sárosvár ostromában segítségül legyenek.

Később a várat a most is virágzó Berzeviczy-család egy rég kihalt ágának, a Tarczayaknak kezében találjuk.

Az uradalom egy része később csere útján a család egy mellék-ágának, a henighi Keech-családnak jutott birtokába; ezen család után a vár Henighváranak is neveztetik.

1557-ben ezen vár is I. Ferdinánd hatalmába esett s miután egy része legbe röpítettett, az egész vár a lángok martalékjává lett. *)

1559-ben I. Ferdinánd király a Péchy-családnak adományozta, mely ma is annak birtokában van. A kilátás itt is igen szép. Innen réteken és sovány zabföldeken keresztül a Szucha-Luczina völgyébe szállunk le, hol fél-tizenkettőkor Litény községébe jutunk.

A község lelkészétől szívélyesen fogadtatva, utamat Szeben felé szekeren folytattam, mely szénszállításra használtatván, tisztaságát nem igen fitogtatta, ruganyokkal sem igen bírt, mindazonáltal a kiszáradt patak medrében meglehetősen nagy köveken keresztül döcögött előre, mi mellett izmaim rugékonysága eléggé volt igénybe véve.

A csinosan épült Péchy-Újfalut elhagyván, a vaspálya mentén a Tarcza völgyében vezet útunk Szeben felé, ezen 3078 lakossal és ódonszerű építési móddal bíró városkába.

A város alapítása IV. Béla király, mások szerint II. Béla urakodása idejére esik, kinek leánya Sabina Sárosvárbán lakván, a város helyén álló majorságot megkedvelte s azt Sabinumnak nevezte volna el, és innen keletkeznék Szeben neve. (Tótúl Szabinov.)

*) A történeti adatokat Dr. Berzeviszy Albert úr volt szíves velem közölni, kinek is ezen szívességéért mély köszönetemet nyilvánítom.

A Svablyuvka-hegy meredeken lehajló lejtőjén a Tarcza-folyó jobb partján egy barlangban ásványos forrás buzog fel, melynek vize szén- és kénsavas nátront, szénsavas meszet, kovasavat és szénsavas magnesiát, könkéneget tartalmaz. Van mellette egy kis fürdő-épület is.

Azon czélből, hogy a Tarcza völgyét nappal jól szemlélhessem meg, a Szebenből Eperjesre vezető vaspályát nem használtam, hanem bérkocsit fogadván, azal jó kedvben indultam el a délutáni órákban.

A Tarcza völgye Szebentől kezdve oly tágas, hogy a folyó mellett nem csak a vaspálya és az ország-út fér el kényelmesen, de ezen kívül még a réteknek és szántóknknk is van elég helyük.

Utunkban folyvást magunk előtt látjuk azon 858 méter magas kúpidomú hegyet, melynek tetejét a Sárosi várrom koszorúzza és melynek tövéhez, miután Orkuta és Szent-Mihály nevű falvakat elhalgytuk, körülbelül egy órai hajítás után jutunk.

A romok igen nagy kiterjedésűek, miből az erdőnek egykori nagyságára lehet következtetni. A romokhoz meglehetősen járható erdei út vezet, honnan szép kilátás nyílik köröskörül.

A Tarcza folyását Szebentől még messzire lehet szabad szemmel kísérni, éjszak felől a látkört a Csergő-hegy csúcsai határolják, míg tovább a háttérben pedig a Pécsi erdő (Pečovski les) képezi a látkör határát. Nyugat felé az 1849-ben nevezetes szerepet játszott Branyiszko-hegységnek 1165 méter magas Viszoka orma mered ki; inkább az előtérben a könkéneges ásványforrásairól híres Szinnye-Lipócz fekszik. Könkénegen kívül ezen források főképen szénsavas nátront, vasoxydult, meszet és magnesiát, chlórnátriumot, chlórkáliumot és szabad szénsavat tartalmaznak. Ugyan itt igen kezdetleges berendezésű fürdő-intézet is létezik.

Dél felé a Hernád völgyét határoló hegyek, kelet felé pedig a Muricsa-hegy tömbe és az eperjesi völgy látszanak.

Sárosvár hihetőleg már a rómaiak által a szarmaták betörései ellen szolgáló végvárul építettett, miként azt a vár területén s környékén gyakran talált római pénzek is igazolni látszanak.

Ezen vár hajdani „Tabul“ neve arra mutat, hogy ez Árpád honfoglalása előtt a tótok birtokában volt, minthogy „ta bul“ szláv nyelven annyit tesz mint itt volt.

1440-ik év táján II. Béla e várban tartózkodott s itt várta be a Boricson Zboró mellett nyert győzelem hírét. 1241-ben IV. Béla király hadainak a tatárok által a Sajónál történt megsemmisítése után Sárosvárba menekült és azt nagyon megerősítette.

1441-ben a vár az Erzsébet királyné által Magyarhonba hívott cseh huszitáknak adatott át.

A XIV-ik században a vár a Berényi-családot uralta. Az 1642-iki béke pontjai értelmében Sárosvár Rákóczy György hatalmába került.

1687-ben Székely kapitánysága alatt a vár lángba borult s a kapuk az azt oltani siető nép előtt bezárattak.

Ezen idő óta e soha be nem vett erőd romban hever.

A semmi különöst nem tartalmazó Tarcza völgye hosszában haladva, Sároستól egy órai hajtás után Eperjest ismét elértem s czélul vett utamat szerencsésen befejeztem.
